

**ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ
ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ З ВИХОВАННЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ
СТОЛІТТЯ)**

Ткач Ганна Валеріївна

к.п.н., старший викладач

Харківський національний економічний університет

ім.Семена Кузнеця

м.Харків, Україна

Анотація: в статті відображено формування політичної культури учнів, форми політичного інформування, засоби ідейно-політичного виховання школярів, виховання громадської активності, пролетарського інтернаціоналізму, військово-патріотичного виховання учнів, формування класного колективу, сімейне виховання, які ставали предметом вивчення, узагальнення в якості передового педагогічного досвіду на всій території України.

Ключові слова: передового педагогічного досвіду, виховання, школа, учні, учитель, засоби масової комунікації.

Важливим напрямом виховної роботи у досліджуваній період визнавалась діяльність школи, класних керівників з формування політичної культури учнів, патріотичного виховання, ідейно-політичного виховання. Саме цей напрям широко пропагували засоби масової комунікації у контексті прийнятих партійно-урядових документів, зокрема «Основних напрямів реформи школи». На сторінках тогочасних педагогічних журналів, у передачах, радіо і телебачення зверталась увага, розкривався досвід роботи у цьому напрямі конкретних шкіл. Так, успішній реалізації визначених завдань сприяв створений у школі № 4 м.Луцька ідеологічний комплекс, до якого входив музей В.І. Леніна, кімната-музей бойової слави, кімната інтернаціональної дружби,

кабінет політичної освіти та суспільствознавства, кімната-музей атеїзму, кабінет профорієнтації, кімната-музей Лесі Українки, кабінет мистецтва, піонерська кімната, бібліотека. На його базі проводиться велика ідеологічна робота. Редакція ж. «Рідна школа» узагальнений досвід подала у такий спосіб. «Керує комплексом координаційна рада в складі директора, секретарів партійних організацій школи і підприємства-шефа, організатора позакласної та позашкільної виховної роботи, секретаря комітету комсомолу і голови ради дружини, голови батьківського комітету, керівників музеїв та завідуючих кабінетами. Вона планує різноманітні позакласні заходи, проведення лекційно-пропагандистської роботи, участь старшокласників у міських політичних вечорах. Матеріали музеїв та кабінетів ефективно використовуються на уроках і в позанавчальний час.

З ініціативи вчителів і учнів у 1979 р. в школі було створено кімнату-музей Лесі Українки. Матеріали для нього збирали учні, вчителі, батьки, дарували гості. З часу відкриття кімнати-музею тут побувало понад 3 тис. чоловік – школярі, педагоги, письменники, журналісти, вчені, викладачі вузів, артисти, художники – всі, хто любить і шанує талант нашої славної землячки.

Рада музею особливу увагу зосереджувала на комплектуванні і вивченні матеріалів, що характеризують оточення або певний період життя письменниці, пов'язаний з історією Волині. Члени ради листуються з музеями Лесі Українки Києва, Колодязного, Новограда-Волинського, з письменниками – лауреатами премії ім. Лесі Українки. Маючи справу з історико-літературною спадщиною, наша кімната-музей відіграє особливу роль у моральному та естетичному вихованні учнів. Її матеріали використовуються на уроках літератури, історії, в позакласній виховній роботі. Тут відбулося 16 зустрічей з письменниками України, зокрема Волині, Росії, Білорусії, Грузії. Побували у нас гості з ПНР, Канади.

У кабінеті працюють лекторії на різноманітні теми: «Види і жанри образотворчого мистецтва», «Як дивитись картину», «Ермітаж, Музей образотворчих мистецтв ім. О.С. Пушкіна, Третьяковська галерея – скарбниці

світової культури». Рада кабінету організовує екскурсії учнів у картинну галерею нашого міста, на художні виставки, які періодично експонуються в художньому салоні. Кабінет проводить конкурси малюнків на різні теми: «Хай буде мир на всій планеті», «Дружба народів – не просто слова», «Природа і ти», «Спорт і ми». Кращі малюнки залишаються в кабінеті. Філателісти колекціонують марки на тему «Мистецтво», окремі учні оформляють альбоми. У любителів мистецтва викликав незмінний інтерес зустрічі з художниками Волині. Так, цікавою була зустріч з членом Спілки художників України Т.Д.Гальчун, яка розповіла про працю художника, ознайомила із своїми полотнами, поділилась планами на майбутнє.

Діяльність шкільного ідеологічного комплексу, розвиваючи різнобічні інтереси і здібності підлітків, сприяє поглибленню їхніх знань, активізує їх ініціативу, допомагає гармонійному вихованню підростаючого покоління [1, с.12-56].

Виробленню класової свідомості, комуністичної переконаності і громадсько-політичної активності сприяло прилучення учнів до систематичного і серйозного читання газет. У багатьох школах ознайомлення з газетами і журналами починається уже з перших років навчання дитини. Так, учителі початкових класів В.Л. Косій, В.Н. Роспутько, Л.К. Пащенко (школа-інтернат № 1 м. Горлівки) з класу в клас урізноманітнюють види роботи з газетами. Вони включали до плану: читання газет і журналів, ознайомлення дітей з історією піонерської газети, бесіди «Як читати газети», участь у вікторинах та іграх по сторінках піонерських газет. У четвертій чверті діти вже обговорюють статті з газет, включаються у конкурс «Що ти знаєш про свою піонерську газету?». Вчителям і старшим вожатим допомагають бібліотекарі, розробляючи пам'ятки «Як читати газети». На цю тему проводилися бесіди. На прикладі кількох номерів дітям показують принцип розміщення статей, ілюстрацій, пізніше розповідають, як видаються газети і журнали, хто пише статті і замітки. Багатьом учителям вдавалось сформувати в школярів стійкий інтерес до ведення словників політичних термінів.

Особливу увагу учителі звертали на виховання у підлітків стійкого інтересу до політичних подій, формування вмінь розбиратися в їх класовій суті. В роботі з семикласниками і восьмикласниками широко використовувалися матеріали «Комсомольської правди», «Молоді України», журналів «Смена», «Юность», «Ранок» та інших молодіжних видань. Підкреслювалося, що учні систематично і з інтересом читали спеціальний випуск «Комсомольської правди» «Алый парус». Висвітлюючи різні аспекти суспільного життя, преса допомагала школярам одержати правильну соціальну орієнтацію, сформуванню своє ставлення до того чи іншого явища» [2, с.63; 66; 67].

Цікавий досвід ідейно-політичного виховання зафіксовано в СШ № 8 м. Суми, яка створила ідеологічний комплекс, до якого ввійшли кабінет політичної освіти, Ленінський зал, кабінети історії і суспільствознавства, музей Т. Г. Шевченка, Зал державної символіки, музей бойової слави, музей історії школи. Зазначимо, що цей досвід широко відображувався у передачах місцевого радіо, в матеріалах регіональної і всесоюзної періодичної преси. Підкреслювалося, що в школі під керівництвом учителів Г.О. Вавілової і О.В. Йовенко працює клуб старшокласників «Планета». Робота його секцій спрямована на те, щоб зміцнювати, поглиблювати і розширювати історичні і географічні знання учнів; формувати в них марксистсько-ленінський світогляд, комуністичну моральність, любов до Батьківщини, переконаність у перевагах радянського способу життя, непримиренність до проявів буржуазної ідеології і моралі; активно прилучати до самостійної роботи з політичною літературою та іншими джерелами інформації, розвивати інтерес до подій міжнародного життя. Старшокласники повинні розуміти особливості нинішнього етапу суспільного розвитку, вміти відстоювати наші ідеали, давати тверду відсіч ворожій ідеології. І цього їх навчає клуб «Планета» [3, с.45; 48].

Важливою формою ідеологічної роботи в школах досліджуваного періоду було політичне інформування учнів. У школі використовувалися такі форми політичного інформування учнів, як кіно- і радіополітінформації, бесіди і радіобесіди, теоретичні і прес-конференції, вечори запитань і відповідей.

Згадані форми політінформування, а також мітинги солідарності, політичні дискусії, диспути, лекції, конкурси політичних плакатів, політичні вечори, політтурніри, єдині політдні ґрунтуються на знаннях, засвоєваних учнями під час вивчення у курсі новітньої історії головних капіталістичних країн після другої світової війни. Наприклад, підготовка політінформації на тему «Гонка озброєнь – ворог прогресу» включала складання планів, тез виступів і повідомлень учнів, плану-конспекту статті під такою самою назвою з «Учительской газети» (1984, 13 сент.).

Змістовну і цікаву роботу проводили клуби інтернаціональної дружби, яку широку відображали засоби масової комунікації. Так, крім зв'язків з дітьми союзних республік СРСР, члени клубу зав'язували листування з дітьми соціалістичних країн, а також Франції, Англії, Італії, Фінляндії, Австрії, Швеції, Швейцарії – тобто, тих країн, де перебував В.І. Ленін. З нагоди 50-річчя утворення СРСР було організовано виставку учнівських робіт – малюнків, сувенірів та подарунків із братніх республік та зарубіжних соціалістичних країн. Напередодні знаменного ювілею у школі відбулося урочисте відкриття Кімнати бойової слави. Два роки учні всіх класів у походах і екскурсіях збирали матеріали для неї. Вони побували у Краснодоні, Бресті, Севастополі, Одесі, Ново-Петрівцях, Хатині.

Уроки мужності присвячували видатним датам, наприклад, 30-річчю з дня битви на Волзі, 30-річчю з дня подвигу молодогвардійців. На них велася розповідь про самовідданість радянських людей у грізні роки війни, їх героїзм, мужність. Учні читали вірші, співали пісень про Вітчизну, її героїв. Хвилиною мовчання вшановували пам'ять тих, хто віддав своє життя за наше щастя. У присутності воїнів-ветеранів, старих більшовиків комсомольці клялися бути гідними спадкоємцями бойової слави, готовими за першим покликом Вітчизни піти за неї на бій [4, с.30-32].

Чудовою формою виховання радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму, прилучення школярів до активної участі в боротьбі за мир був клуб інтернаціональної дружби «Прометей». Кідівці – активні учасники

Всесоюзного маршу «Приклад беремо з комуністів», експедиції «Моя Батьківщина – СРСР», Всесвітньої кампанії «Молодь за антиімперіалістичну солідарність, мир і прогрес», першого Міжнародного дитячого фестивалю «Хай завжди буде сонце!». З ініціативи клубу інтернаціональної дружби учні зібрали лікарські рослини, одержані за них гроші перерахували у фонд Всесоюзного Комітету захисту миру. Знати й любити свій край допомагали екскурсії, туристські походи, подорожі. Учні вивчали історію свого села, відвідували музеї області, ознайомилися з пам'ятними місцями Москви, Ленінграда, Києва під час подорожей до цих міст [5, с.47-49].

У досліджуваний період школи набули цікавого досвіду військово-патріотичного виховання учнів. Особливо пошавилася ця робота у зв'язку з підготовкою до відзначення 30-річчя визволення України від німецько-фашистських загарбників та 30-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Важливу виховну роль відіграла початкова військова підготовка учнів ІХ-Х класів, яка позитивно впливала на їхню дисципліну і організованість. Звичайно, ефективність такої підготовки залежить передусім від добору відповідних кадрів та створення необхідної навчально-матеріальної бази. Тому у всі середні школи своєчасно направлялися військові керівники з числа офіцерів запасу (більшість з них – учасники Великої Вітчизняної війни), які мали досвід педагогічної роботи; школи повністю забезпечені учбовою зброєю, протигазами, приладами, наочними посібниками, а всі учні – підручниками з ПВП. Добре обладнано кабінети початкової військової, військово-технічної підготовки.

У зміцненні навчально-матеріальної бази шкіл активну участь брали учнівські колективи. Їх силами виготовлено багато різних наочних посібників; макетів, моделей – зразків стрілецької зброї. Так, у школі № 4 м. Кременчук під керівництвом військового керівника майора запасу О.П. Олександрова учні зробили цілий ряд унікальних макетів. Особливо вдалим виявився електрифікований прилад для навчання прицілювання та стрільби. Тут же з допомогою шефів (Кременчуцька ТЕЦ) побудовано стрілецький тир.

Конкурс стінних газет юних слідопитів з розповідями та спогадами воїнів-визволителів проведено в середній школі № 20. Цікавий нарис написали піонери VII-Б класу на основі бесіди з бійцем 297 стрілецької дивізії М.Г. Демешкіним, який розповів дітям про тяжкі оборонні бої 1941 року та про те, як жителі міста Кременчука – сім'я Марченка, ризикуючи власним життям, переховували тяжко пораненого бійця, вилікували його, допомогли перебраться через лінію фронту. Успіх конкурсу наштовхнув комсомольців школи на думку зібрати якомога більше спогадів фронтовиків і відтворити це в книзі.

Отже, аналіз матеріалів педагогічної преси досліджуваної проблеми свідчить, що проблеми ідейно-політичного, інтернаціонального, патріотичного виховання, формування класного колективу, шкільного самоуправління, батьківський комітет, тощо хвилювали педагогічну громадськість.

90-ті роки ознаменувалися визначенням нових підходів до сімейного виховання (Т. Алексеєнко). Засоби масової комунікації, розкриваючи ці підходи, віддзеркалювали пошуки універсального методу сімейного виховання, що було характерним для тогочасної педагогічної теорії й практики.

Одним із дієвих механізмів визнавалось формування педагогічної культури сучасної сім'ї. Саме такій ідеї підпорядковані програми школи молодих батьків, педагогічної культури сім'ї та родинно-національного виховання, розроблені останнім часом у лабораторії сімейного виховання Інституту педагогіки АПН України.

Розроблена система виховання дорослих і дітей передбачала їхній постійний розвиток під впливом навчально-виховного процесу та на основі змін його основних чинників: змісту, процесуального, мотиваційного, організаційного і комунікативного забезпечення. Провідним у роботі з батьками ставав особистісно-орієнтований підхід, що давав можливість урахувати конкретні життєві та індивідуальні характеристики. Важливим методологічним орієнтиром у створенні особистісно-орієнтованої моделі підготовки батьків та виховання дітей є проблема цілей, що конкретизується відповідно до кожного

вікового та виховного етапу в його діагностичній постановці. Зміст і пропонувані форми роботи сприяли виробленню критичного ставлення батьків до особистої педагогічної діяльності в сім'ї, вдосконаленню вміння аналізувати конкретні педагогічні ситуації і знаходити правильні рішення. До цього спонукали передбачені заняття для батьків та осмислення труднощів і помилок у сімейному вихованні, їх причин і шляхів запобігання їм [6, с.35].

На сторінках періодичної преси зверталась увага на фактори-причини, що гальмують сімейне виховання: не задовольняються потреби людини в безпеці і впевненості в майбутньому, в соціальному статусі, самооцінці та самореалізації. Значна плутанина з цінностями – і в сучасних батьків. На перше місце вони висувають ідею збагачення, бажання бачити своїх дітей бізнесменами (чи програмістами) і прагнуть виховувати в них прагматичність, раціональність, волю до успіху. Своєю поведінкою в суспільстві батьки подають дітям приклади агресивності, вважаючи її в сучасних умовах життя надзвичайно важливою якістю. Водночас такі особистісні якості, як доброта, вміння співчувати і допомагати іншим в ієрархії сучасної системи батьківських цінностей виховання дитини посідають значно нижчі місця.

Характерною особливістю сучасного сімейного виховання є також істотне обмеження можливостей соціального оточення дитини. Значну роль у цьому відіграли урбанізація населення, недооцінка «живого» спілкування як у колі сім'ї, так і з ровесниками.

Характерними є незрозуміння батьками механізмів формування гуманних взаємин із дітьми, їхнє постійне бажання займати переважно рольову чи особистісну позицію. Такі крайнощі призводять до відчуження дітей від батьків, установлення між ними формально-ділових стосунків (зроби, прибери, принеси, мовчи) з відповідними реакціями-санкціями за порушення вимоги. Отже, значущим фактором, що впливає на виховання дитини, є рівень морально-психологічних стосунків у сім'ї [6, с.36].

Таким чином, аналіз матеріалів педагогічної преси, періодичних видань радіо і телепередач свідчить, про актуальність проблем виховання у досліджуваний період.

Цінним з огляду на проблему дослідження було узагальнення практики формування передового педагогічного досвіду. Школи, прагнучи перетворити в життя рішення партії й уряду спрямовували свою роботу на удосконалення виховного процесу. Частина педагогічних комітетів завдяки професіональному ентузіазму проводили не тільки окремі виховні заходи на високому рівні, а й будували систему виховної роботи, що отримувала статус передового досвіду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Поліщук В.В., Махомед М.Х. З досвіду роботи шкільного ідеологічного комплексу / В.В. Поліщук, М.Х. Махомед // Радянська школа. – 1985. – № 4. – С.12-16.
- Гладчук О.О., Мальований М.С. З досвіду формування політичної культури школярів / О.О. Гладчук, М.С. Мальований // Радянська школа. – 1986. – № 9. – С.63–69.
3. Берестовська О.Г. З досвіду ідейно-політичного виховання учнів / О.Г. Берестовська // Радянська школа. – 1986. – № 12. – С.45–50.
4. Воробей М.В. З досвіду ідейно-політичного виховання / М.В. Воробей // Радянська школа. – 1973. – № 8. – С.30–32.
5. Долина М.О. З досвіду ідейно-політичного виховання учнів / М.О. Долина // Радянська школа. – 1977. – № 2. – С.47–49.
6. Алексеєнко Т. Про нові підходи до сімейного виховання / Т. Алексеєнко // Шлях освіти. – 1997. – № 2. – С.34–37.

**ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА
ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ГРИ**

Ткаченко Ольга Михайлівна

д. п. н., професор

Щекодінна Ольга Сергіївна

Янчевська Дарина Сергіївна

магістранти

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

м. Кропивницький, Україна

Анотація: у статті на основі аналізу сутності поняття «креативність» та виявлення специфіки формування креативності, зокрема й у дітей молодшого шкільного віку, окреслено основні умови ефективного формування креативності молодшого школяра засобами народної гри.

Ключові слова: творча особистість, креативність, формування креативності, молодший школяр, народна гра.

Збільшення обсягу знань людства, потреба їх застосування в умовах динамічності сучасного життя актуалізувало потребу в орієнтації систем освіти різних країн світу на формування особистості, здатної в подальшому до оптимальної адаптації, оперативного та ефективного опрацювання великого обсягу нової інформації, усвідомлення потреби в нових підходах до розв'язання проблем, дії в нестандартних ситуаціях, продукування нового, оригінального в межах певної діяльності, професії. Така особистість наділена низкою якостей, серед яких вагоме місце займає креативність.

Тенденції глобалізації економіки та культури, активізація міграційних процесів у світі зумовлює звернення педагогів до засобів освіти, спроможних